

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE EKONOMİK VE SİYASİ BUNALIM

Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemen BAĞIŞ

2008 Yılında Euro'nun 10. Yıldönümü kutlanırken, Avrupa bütünleşmesinin bu en parlak siyasi sembolünün başarısı ekonomik ve siyasi çevrelerin büyük bölümü tarafından alkışlanmaktaydı. O dönemde Avrupa halkları için Birliğin en büyük kazanımlardan biri olarak görülen Euro'ya dair bu coşkunun üzerinden sadece beş yıl geçmişken, bugün aynı kıtada sadece Euro'nun değil bütünleşme sürecinin bizatihi kendisinin sürdürülebilirliği ve geleceği ciddi biçimde tartışılmaktadır. Zira küresel ekonomik sorunlar, beşinci yılında hala en kalıcı etkilerini siyasi nitelikli bir güven ve hatta varoluş krizi olarak Avrupa Birliği üzerinde göstermektedir.

Siyasi motivasyonlarla belirlenmiş iktisadi temelleri zayıf prensipler ve sözde bunları gözetmekle yükümlü ama gerçek anlamda yaptırım gücü bulunmayan kurumlar üzerine inşa edilen Ekonomik ve Parasal Birlik, küresel kriz testini geçememiş ve bugün içerisinden çıkılması güç bir sosyal ve siyasi açmazın nedeni haline gelmiştir. Kriz öncesinde Anayasal Antlaşma sürecine ilişkin olarak Birlik içerisinde yaşanan fikir ayrılıklarına, siyasi bütünleşme yolundaki aşılması zor tıkanıklıklara ve demokratik meşruiyet tartışmalarına bir de devasa ekonomik sorunların eklenmesi, Birliği "çok boyutlu yapısal kriz" içerisine itmiştir. Birliğin içine düştüğü girdaptan kurtulması, tüm tarafların elini taşın altına koyduğu bütüncül bir yaklaşımı ve güçlü bir siyasi kararlığı gerektirmektedir.

Krizin nedenlerine ve çözüm sürecinin önündeki engellere bakıldığında, ekonomik bütünleşmenin siyasi açıdan parçalı bir yapı ile birlikte gerçekleştirilmeye çalışılmasının AB'de yaşanan krizin asıl kaynağı olduğu görülmektedir. AB liderleri arasında kapalı kapılar ardında üzerinde sözde anlaşılan, ancak bazılarının bağlayıcılığı dahi olmayan düzenlemeler ya uygulanamaz ya da halk desteği meşruiyetinden yoksun anti-demokratik inisiyatifler niteliğindedir. Yaşanmakta olan kriz, ekonomik bütünleşme yoluyla siyasi birliğin sağlanmasını öngören "Monnet Yöntemi"nin en büyük sınavı görünümündedir. Avrupa'nın 500 milyon tüketiciye hitap eden Tek Pazarı, bütünleşme için eskisi kadar güçlü bir argüman olmaktan çıkmıştır. Almanya ve İngiltere gibi ticari dinamikleri yüzlerini büyüme potansiyeli olan yerlere yani gelişmekte olan piyasalara çevirmektedir.

Pek çok üye ülkede kriz öncesi zirve yapan ekonomik dengesizlikler yavaşça düzelme eğilimine girse de, ödenmekte olan sosyal ve siyasal bedeller son derece ağırdır. Yüksek işsizlik oranları, durağan büyüme, alınan sıkı kamu maliyesi tedbirleri ve refah sistemlerinin sarsan yapısal reformlar, halklar tarafından ortak paranın doğrudan sonucu olarak görülmektedir. Gittikçe küreselleşen, ancak kolay getiri peşinde aynı ölçüde sorumsuzlaşıp batağa saplanan finans sektörünü kurtarma amacıyla çıkartılan paketlerin ceplerini yaktığı sokaktaki Avrupalı, bugün bir de geçmişte kurallara uyma konusunda hassasiyet göstermeyip tek başına ayakta duramaz hale gelen komşu üye ülkelere yönelik yardım paketlerini finans etmek sıkıntısıyla baş başadır. Açıkçası, AB coşkusu yerini yaygın bir karamsarlığa terk etmektedir.

Yaşanan kriz ekonomi düzleminde sınırlı kalmamış ve etkileri doğal olarak ülkelerin iç siyasetinde de yansımalarını bulmuştur. Özellikle krizin daha derinden sarstığı üye ülkelerin vatandaşları, AB'nin ağır yaptırımlarını, geçmişte alışılan sosyal refah düzenini alt üst eden tedbir paketlerini ve AB'nin ulusal karar alma süreçlerine olan doğrudan müdahalesini bağımsızlığa yönelik bir saldırı olarak

görmektedir. Siyasilerin yayılan ve derinleşen krizi yönetmedeki başarısızlığı nedeniyle kimi üye ülkelerde hükümet başkanlıklarına teknokratlar getirilmiştir. Tüm bu gelişmeler hâlihazırda “demokrasi açığı” sorunuyla malul AB projesine olan güvenin daha da azalarak, AB kimliğinin ve AB’nin geleceğinin sorgulanır hale gelmesine yol açmıştır. Öte yandan yaşanan derin ekonomik sıkıntıların zaten artma eğilimi gösteren milliyetçiliği ve AB karşıtlığını körüklediği aşikârdır. Bu dinamik, en kötü senaryo gerçekleşirse, Euro Bölgesi’nden ayrılan ülkelerin AB içindeki varlıklarının da soru işaretlerine maruz kalacağı bir dizi siyasi gelişmenin fitilini ateşleyebilecektir. Böyle bir durumda, siyaseten hayli zayıflamış ve derin bir ekonomik kriz içine girmiş AB’nin kendi iç sorunlarına odaklanarak, genişleme vizyonunu tamamen kaybetmesi kaçınılmaz hale gelebilecektir. Gerçekleşmemesini dilediğimiz bu kötümser senaryoda, genişleme perspektifi netliğini yitiren bir AB ile Türkiye arasındaki müzakere sürecinin, kabul edilemez bir takım siyasi engellerle zaten yavaşladığı bugünkü dinamiklerinin ötesine taşınması daha zor olacaktır.

Kriz aslında Avrupa için büyük bir reform fırsatı doğurmuştur. Birlik, kendi yapısal sorunlarını, yıllardır biriken dengesizliklerin arkasındaki politik ve kurumsal mimarisini gözden geçirme sürecine girmiştir. Zira Avrupa siyasetinde bugüne kadar etkin olan parçalı yapı, krize yönelik sistematik önlemleri ve gerekli reformları geciktirmiştir. Krize çözümler üretme konusunda Avrupa’da liderler arası görüş farklılıklarının yarattığı gerilim, ortak bir paydada buluşmak için harcanan uzun zaman ve çaba sözü konusu güçlükleri gözler önüne sermiştir. Aslında siyasi tarihinde krizlerden güçlenerek çıkmayı bilen AB bir kez daha görmüştür ki, gerçek bir ekonomik ve siyasi birliğe giden yol, uzlaşma gerektiren sıkıntılarla dolu çetrefilli bir süreçtir. Üye ülkelerin, işbirliği alanlarının yeniden belirlenmesinden AB ülkelerinin menfaatlerinin korunmasına, Tek Pazarın işleyişinin sürdürülmesinden dış ilişkilerin başarılı bir şekilde yönetilmesine kadar çok geniş bir politika yelpazesinde uzlaşması gerekecektir. Bu politika koordinasyonu süreci anlaşmazlıkların ortadan kalktığı uzlaşma düzlemine kadar bisiklete binmeye benzetilmektedir; durulması halinde Avrupa ülkeleri açısından pek çok kazanımın ve geleceğin kaybedileceği bir yolculuktur.

Büyük, güçlü ve kapsayıcı kalmak isteyen Avrupa, Euro Bölgesi’nin ihtiyaç duyduğu siyasi olarak bütünleşmiş çekirdeği de muhafaza etmelidir. Küreselleşme dinamikleri daha Avrupalı bir Birlik için çağrıda bulunurken, AB yeni bir perspektife ihtiyaç duyduğunu da kabul etmek durumundadır. Daha fazla Birlik daha fazla bütünleşmeyi gerektirmektedir. Daha fazla bütünleşme de daha fazla demokrasi olmadan mümkün olmayacaktır. Her şeyin temelinde ise tüm üye devletlerin aynı gemide olduklarını kabul etmelerini ve Avrupalı üst kimliğini içselleştirmeleri yatmaktadır.

Küresel bir aktör olma iddiasındaki AB’nin yeni anlayışına Türkiye’nin büyük katkı sağlayabileceğine olan inancım tamdır. Krizin en başından beri kanıksanmış ancak sonuç üretmeyen içe kapanık formüllere odaklanmak yerine, AB’nin krizin yarattığı fırsatları değerlendirerek çözüm konusunda sınırlarının ötesine gitmesi gerektiğini düşünüyoruz. Görülmelidir ki, Avrupa’nın bu denklemindeki eksik değişken Türkiye’dir.